

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

IX Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції

31 ЖОВТНЯ, 2025

М. ЧЕРНІВЦІ

УДК 342(477)(082)

М 34

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, професор Вільнюського університету (голова);

Слінько Тетяна Миколаївна, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;;

Бзова Лаура Георгіївна, PhD, доцент, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Марченко Андрій Романович, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2025р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2025. 776 с.

До збірника увійшли матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 31 жовтня 2025 р.)

Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалів, що були подані у рукописах.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ СУДОВОЇ ВЛАДИ: ІДЕЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Абдель Фатах А.С. Право на справедливий суд за статтею 6 ЄКПЛ: вплив практики Європейського суду з прав людини на реформування української судової системи.....	16
Bzova L., Moisei G. Nespecificarea motivelor hotărârilor judecătorești: analiză deciziilor juridice în Franța.....	23
Гаргат-Українчук О.М, Юрчишин Н.Г. Право на справедливий суд: європейські стандарти.....	26
Hermak K.O. Subiecții examinării plângerilor disciplinare împotriva judecătorilor: analiza juridică internațională.....	30
Дзядевич В.Р. Соціальні гарантії суддів у відставці як елемент інституційної незалежності судової влади.....	33
Жевнєров І.М. Право на доступ до правосуддя у системі верховенства права: підходи Венеційської Комісії та ЄСПЛ.....	39
Zamorska L. International Standards of the Judicial System: Correlation Levers for Development in Ukraine.....	44
Кононець О.М., Литвин А.В. Консультативні висновки ЄСПЛ як інструмент захисту прав людини: аналіз першого запиту Верховного Суду.....	47
Macsim Cristian. Police cooperation within the administration of the European Union, a pillar of support and stability for economic development.....	54
Медведєв В.І. Ліквідаційні тарифи як інструмент забезпечення передбачуваності судових витрат у цивільному судочинстві Королівства Нідерландів.....	58
Nedelea M.-O. The status of diplomatic missions during wartime: continuity, suspension, and safeguarding diplomatic archives.....	63

Paužaitė-Kulvinskienė J. The Rule of Law and Judicial Protection in Cases Involving National Security and Economic Freedom.....	66
Savca O. Aplicarea constituției de către instanțe: doctrină și jurisprudență internațională.....	69
Саленко О. Європейський вектор розвитку судової практики України: врахування практики Суду ЄС.....	73
Фідря Ю.О. Зобов'язання держави щодо забезпечення доступу до правосуддя: європейські стандарти та український контекст.....	78
Șcerbaniuc O. Răspunderea disciplinară a judecătorilor: analiza concluziilor și Recomandărilor Comisiei de la Veneția privind reforma judiciară în Ucraina.....	83

СЕКЦІЯ 2. МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ ТА ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Басюк Ю.М. Етичні особливості представництва адвокатом клієнта – юридичної особи в судовому процесі.....	89
Божко А.В. Культура правничого мовлення як складова професійної культури адвоката.....	94
Карповець А.В. Вплив адвокатури на формування Вищої ради правосуддя: тенденції та виклики.....	98
Клименко Г.О. Освітні вимоги як базовий елемент доступу до професії адвоката.....	103
Коваленко Л.П., Зелінська Л.С. Впровадження штучного інтелекту: модернізація інститутів адвокатури та прокуратури в Україні.....	107
Красножон О.М. «Найкращі інтереси дитини» крізь призму інтересів держави у сфері охорони дитинства як об'єкта прокурорського представництва.....	112
Крижевська О.О. Проблеми реалізації дисциплінарної відповідальності адвокатів в сучасних умовах.....	116

Макаренко О.Ю., Морозов Є.Є. Дисциплінарна скарга як засіб тиску на адвоката в Україні.....	121
Матвієнко А.Л., Швець Л.В. Інститут прокурора в господарському процесі України в контексті європейських стандартів (досвід Нідерландів і Німеччини).....	126
Москвич Л. Концепція адвокатської незалежності в європейському праві.....	130
Остафійчук Л.А. Ідемнітет адвоката.....	138
Плахотнік О.В. Законодавчі ініціативи з питань підвищення ефективності органів прокуратури.....	142
Пономаренко В.В. Використання цифрових технологій у діяльності прокуратури: нові можливості та ризики.....	146
Стефанчук М.М. Субсидіарність представництва прокурором інтересів держави в суді: особливості національної імплементації.....	150
Тертишник В.М. Проблеми «модернізації» функцій прокуратури та інституту захисту в контексті принципів правової держави.....	156
Юрчишин В.М. Проблеми законодавчого визначення функцій органів прокуратури.....	161

СЕКЦІЯ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ ТА ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ

Байрачна Л.К. Конституційні основи вдосконалення управлінської функції судової системи.....	165
Берченко Г.В. Чи можна законом розширювати конституційний перелік підстав припинення повноважень судді?.....	170
Венгер В.М. Межі законодавчого впливу на функціонування судової влади.....	174
Гончар О.О. Громадський контроль як інструмент забезпечення прозорості процедури добору суддів Конституційного Суду.....	180

Козакевич О.М. Забезпечення доступу до правосуддя в контексті реформ судової влади в Україні.....	186
Летнянчин Л.І. Юридична освіта як складова судової реформи: окремі аспекти.....	189
Нор А.Г. Суб'єкти наукового забезпечення діяльності Конституційного Суду України.....	194
Присяжна А.В. Реформування суддівського корпусу як основа удосконалення системи судоустрою України.....	198
Слінько Т. Рішення Європейського суду з прав людини (єспл) як орієнтир реформування судової системи України.....	202
Торончук І. Ж., Грекул-Ковалик Т.А. Становлення Асоціації австрійських суддів у контексті «Австрійської судової газети» – першого правничого часопису Буковини.....	209
Хилько Л.І. Електронний суд: бар'єри впровадження та архітектурні виклики (на прикладі перших років роботи ЄСІТС).....	216
Хотинська-Нор О.З. Soft skills українського судді.....	223
Шевчук С.В. Єдність практики Конституційного Суду України як умова дотримання статті 6 Європейської конвенції з прав людини.....	228

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВА АРГУМЕНТАЦІЯ

Бобечко Н.Р. Право захисника ініціювати колегіальний розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції, Що здійснюється in absentia.....	235
Бондар І.В., Малярчук Л.С. Огляд нововведень щодо зміни способу та порядку виконання судових рішень.....	240
Борейко Г.Д. Проблема зловживання правами учасниками кримінального провадження, які виконують допоміжну роль у ньому.....	246

Burdeinai I.I. Utilizarea doctrinei "procedurii juridice" în ucraina și perspectivele de dezvoltare.....	251
Васильєв С.В. Баланс доброзичливості та релятивності у сфері судового права.....	254
Vatamaniuc A.V. Caracteristicile juridice ale dialogului judiciar constituțional și tipurile acestora.....	259
Воробель У.Б. Склад суду як гарантія захисту прав недієздатних осіб у справах про опіку: нові стандарти Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини.....	262
Глиняний І.В. Змагальність як конституційна засада адміністративного судочинства: теоретична модель і практичні виклики.....	267
Дутчак А.І. Конраверсійність стандартів судового доказування в податкових спорах як ознака недостатньої визначеності податкового права України.....	273
Дутчак О.І. Презумпція ринкової ціни угоди крізь призму новітньої судової практики Верховного Суду.....	278
Жукевич І.В. Цифровізація судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України.....	283
Климкович І.Д. Процесуальні аспекти захисту суб'єктів доказування в адміністративному суді.....	286
Коваль Ю.О. Реалізація принципу законності податкового права України у практиці Верховного Суду в умовах воєнного стану.....	288
Ковбасюк А.В. Процесуальні проблеми судового захисту права на пенсійне забезпечення пенсіонерів силових структур: аналіз судової практики та перспективи вдосконалення законодавства.....	293
Колісник О. Присяжні у справах окремого провадження: роль та доцільність участі.....	297
Кондрат'єва Л.А. Патронатна сім'я як форма захисту дитини, позбавленої батьківського піклування.....	300
Крейтер А.О. Дисциплінарне провадження щодо осіб, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України.....	306

Крушинський С.А. Примирення потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого) як передумова альтернативного вирішення кримінальних конфліктів.....	309
Кузняк А.В. Формалізм та надмірний формалізм в судовій практиці адміністративних судів.....	313
Легких К.В. Попередня оцінка доказів в кримінальному провадженні: в пошуках оптимальної моделі економії процесу.....	317
Максимюк О.Д. Рефлексивне мислення у професійній діяльності судді.....	321
Меленко О.В. Система якостей відповідальної особистості: психолого-правовий аналіз.....	324
Мічурін Є.О. Перспективи застосування штучного інтелекту при здійсненні правосуддя	328
Муза О.В. Відступ від правових позицій Верховного Суду в адміністративному судочинстві у контексті забезпечення єдності судової практики.....	331
Осипчук А.В. Цифровізація міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.....	335
Паскар А.Л. Судовий захист прав громадян у публічно-правових спорах.....	338
Проскурняк О.І. Реалізація цифровізації адміністративного судочинства.....	342
Савчин М. Основні засади конституційного судочинства.....	345
Савчин Н.М. Матеріально-правовий аспект розуміння судових доказів у цивільному процесі.....	353
Snigur M. Jurisprudența privind respectarea principiului proporționalității în dreptul procedural european.....	357
Снідевич О.С. Щодо органів асоціації приватних виконавців України....	361
Стоцький Р.М. Критерії оцінки доказів в адміністративному судочинстві.....	364

Татулич І.Ю. Порушення принципів цивільного судочинства під час письмового опитування учасників справи як свідків	366
Ткачук А.О. Зловживання процесуальними правами: тенденції та протидія.....	371
Човган І.М. Аналіз поняття «створення» у контексті шкідливих програмних чи технічних засобів.....	375
Шевчук В.А. Характеристика античних стандартів вирішення виборчих спорів.....	380
Юрчишин В.Д. Діяльність Євроюсту під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: основні аспекти співпраці із правоохоронними органами в Україні.....	384
Юрчишин П.В. Проблеми правового статусу контролю за вчиненням злочину.....	389

СЕКЦІЯ 5. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНИХ, ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Bakun V. Regimurile juridice speciale ca instituție a dreptului constituțional: concept și esență.....	393
Гуренко В.А. Конституційно-правові засади визначення афілійованості релігійних організацій в Україні.....	396
Друцул Т.І., Кордубан І.О. Судовий захист прав громадян в умовах воєнного стану.....	401
Ільченко І.П. Суд як гарант найкращих інтересів дитини: тенденції розвитку судової практики в умовах воєнного стану.....	404
Короєд С.О. Адаптація судового порядку встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території до умов правового режиму воєнного стану.....	408

Крайній П.І. Фактор людиноцентризму в адміністративному праві України та Ізраїлю в умовах дії особливих правових режимів.....	413
Marcenko A. Justiția și codul militar: apărarea drepturilor personalului militar cu umanitate.....	419
Фляжнікова Я.В., Юзько Т.М. Про судовий захист прав інвесторів у будівництво в умовах збройної агресії рф проти України.....	423
Ханін С.Г. Особливості здійснення судового контролю на етапі досудового розслідування	426

ПЕРШІ КРОКИ У НАУЦІ

Анікієнко Я.В. Захист адвокатської таємниці в умовах сучасних інформаційних технологій.....	431
Бондар А.А. Адвокатський запит як необхідний елемент реалізації принципу доступу до правосуддя.....	435
Брошко Т.І. Суд присяжних у кримінальному судочинстві України: оцінка законодавчих новел.....	439
Бурдельна С.С. вимоги та процес отримання дозволу на зайняття адвокатською діяльністю в Україні та Німеччині: порівняльний аналіз.....	444
Бурдельна С.С. Правове регулювання юридичної відповідальності суддів у країнах Європейського Союзу.....	447
Бурякова О.В. Цифровізація судочинства: переваги та недоліки в Україні.....	452
Вальчук С.Д. Надання безоплатної правничої допомоги в Україні та Нідерландах: порівняльно-правовий аналіз.....	457
Виходець О.О. Особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів у країнах Європейського Союзу та в Україні.....	463
Вільк А.Я. Застосування ші в судочинстві з цивільних справ.....	468
Vlasiuk E. Tehnici non-verbale pentru interogarea unui minor: standarde internaționale.....	472

Галак А.В. Комунікативна роль пресслужби суду у забезпеченні відкритості та прозорості судової системи.....	476
Гафткович Р.О. Судовий захист прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб та держави в умовах правового режиму воєнного стану.....	481
Герасименко І.В. Особливості розгляду цивільних справ під час воєнного стану.....	486
Говорун А.В. Проблеми дотримання адвокатської таємниці в умовах цифровізації адвокатської діяльності.....	491
Грежук І.О. Перспективи розвитку інституту адвокатури в Україні.....	494
Данилюк О.В. Перші кроки практичного застосування інституту судового контролю в цивільному процесуальному праві.....	499
Демчук А.А. Проблеми застосування процесуального законодавства та судова аргументація.....	504
Dogolici I. "Punctele goale" ale principiului proporționalității în perspectiva teoretică a lui Robert Alexi.....	507
Жеребний В.С. Доступ до правосуддя в умовах воєнного стану.....	511
Завадська У.О. Доказова сила цифрових доказів у справах про воєнні злочини для Міжнародного кримінального суду та національних судів України.....	514
Завадська У.О. Порівняльна характеристика умов доступу до адвокатської діяльності в Україні та Японії.....	519
Замлинська Л.В. Зловживання процесуальними правами в адміністративних судах: форми та методи протидії.....	523
Зерук А.А. Забезпечення принципів безперервності та безпосередності у цивільному судочинстві в умовах воєнного стану.....	527
Золотаренко С.І. Правовий статус експерта з питань права у цивільному судочинстві України.....	533
Йолохов В.А. Проблематика реалізації принципу розумності строків у цивільному судочинстві в умовах правового режиму воєнного стану.....	537

Іволга С.Г. Альтернативне вирішення спорів: розвиток медіації, арбітражу та інших інструментів розвантаження судів.....	541
Карпенко В.О. Принцип безпосередності дослідження доказів і дистанційні судові засідання.....	546
Клічук Я. Право на справедливий суд: порівняння цивільного процесуального законодавства України та Німеччини.....	551
Кміта Н.А., Сенюк О.О. Процесуальні особливості оскарження рішень органів державної влади щодо мобілізації та військового обліку.....	555
Kozma I. The Method of Constitutional Erosion in International Law.....	560
Коржинський Р.В. Історичні особливості розвитку адвокатури у добу тоталітаризму.....	562
Косенюк В.О. Вдосконалення системи добору суддів Конституційного Суду України як умова членства України в ЄС.....	566
Коцюба О.В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві.....	571
Кравчук Д.В. Особливості участі прокурора в адміністративному судочинстві: щодо вдосконалення ролі органів прокуратури в судовому процесі.....	575
Letvânko K. Publicarea actelor organelor de autoguvernare ale avocaților: analiza interpretării normelor de către Curtea Constituțională a Ucrainei.....	578
Лита У.М. Вплив воєнного стану на цивільне судочинство.....	582
Лобань В.О. Медіація як інструмент розвантаження судової системи України.....	585
Лукіян І.А. Реалізація принципу гласності та відкритості у період воєнного стану.....	591
Лупійчук Д.В. Оптимізація мережі судів в Україні: на якому етапі Україна зараз?.....	596
Лупуляк Б.В. Доказування у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.....	601

Мазуренко Є.О. Представництво у цивільному процесі: види представництва.....	606
Маклакова В.О. Проблеми оцінки показань свідків у судовому процесі: стандарти доказування та аргументації.....	610
Mamcin M. „Curtea noastră de justiție”: izvoarele spiritului de corp transnațional.....	613
Марчук І.О. Проблеми застосування норм Кодексу адміністративного судочинства України: тенденції судової аргументації.....	616
Мельник А.А. Підтримання публічного обвинувачення в суді: особливості та вплив на судовий процес.....	619
Мельникова В.С. Етика адвоката: принцип пріоритету інтересів клієнта.....	623
Мікус М.В. Проблеми нормативного визначення процесуального статусу експерта з питань права.....	627
Мрих Є.А. Правовий статус прокурора в цивільному процесі.....	634
Нігруца О.О. Особливості надання безоплатної правової допомоги під час дії воєнного стану.....	639
Нікорич А.Г. Судовий контроль за виконанням судових рішень.....	644
Нічіпорчук П.О. Перспективи розвитку розгляду судових справ Верховним Судом в умовах воєнного стану.....	649
Новак А.О. Концепція «конституційної доброчесності» суддів Конституційного Суду України.....	651
Обушак І.Д. Правнича допомога під час воєнного стану.....	656
Оксентій В.Л. Правові засади цифровізації судочинства України: проблеми та перспективи розвитку системи “електроний суд”.....	661
Паламарюк А.В. Усиновлення в умовах воєнного стану: виклики та напрямки вдосконалення.....	666
Пацурківський П.П. Розвиток Верховним Судом доктрини фраздаторності правочинів.....	671

Пердейко О.І. Проблемні питання подання та дослідження електронних доказів у суді.....	677
Пинзар А.Ф. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою під час війни.....	681
Плачкова М.В. Модернізація прокуратури в Україні на сучасному етапі її становлення.....	685
Польова Я.М. Імплементація практики ЄСПЛ у рішеннях національних судів.....	690
Польовий Я.В. Особливості виконання судових рішень щодо іноземців.....	693
Романов А.О. Реформа добору суддів до Конституційного Суду України як засада членства в ЄС.....	696
Садикін О. Посилення незалежності НАБУ та САП: актуальні тенденції.....	700
Севостьянова А.О. Адміністративно-процесуальні механізми забезпечення прозорості та доброчесності у формуванні складу Конституційного Суду України відповідно до європейських стандартів.....	704
Сивухіна О.Г. Європейська модель правосуддя: стандарти, досвід, перспективи для України.....	707
Січкарь М.Ю. Електронні докази у цивільному процесі.....	712
Скаблюк К.Ю. Конфлікт інтересів у адвокатській діяльності.....	717
Сковронська В.Ю. Перспективи розподілу справ між суддями за екстериторіальністю.....	723
Снігірьова А.А. Роль адвоката в медіації.....	727
Сніжко С.В. Судова аргументація у справах щодо оскарження рішень суб'єктів владних повноважень.....	732
Сокирчук О.А. Обов'язковість судового рішення – одна із засад цивільного судочинства.....	735
Ступка В.О. ІІІ та судочинство.....	740

Todorean A. Constituționalitatea dispozițiilor privind răspunderea disciplinară a avocaților.....	743
Турчик А.О. Європейський досвід та європейські стандарти судової влади: ідеї для України.....	746
Хомінець Т.В. Європейська модель доброчесності судді: інтеграція її в українську систему правосуддя.....	751
Чопик А.О. Конституційний суд Італії між колізіями та правами.....	754
Шамрай М.С. Застосування практики ЄСПЛ у справах окремого провадження.....	757
Швиденко А.С. Перспективи удосконалення процедури примусового виконання рішень зобов'язального характеру.....	762
Шевчук А.А. Прокурорська діяльність в умовах воєнного стану.....	768
Яворська Є.А. Зловживання цивільними процесуальними правами адвокатом.....	772

к.ю.н О. М. Ситнік. Київ, 2025. 134 с. URL:
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/Oglyad_KCS_fakt_voen_stan.pdf.

Крайній Павло Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковтча

(м. Чернівці, Україна)

ФАКТОР ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮ В УМОВАХ ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Збройні конфлікти та війни які сьогодні тривають у різних регіонах світу викликають різну реакцію зі сторони світової спільноти. Вони супроводжуються великою кількістю жертв, знищеними об'єктами інфраструктури, посиленням фінансування з боку держав які беруть у них участь військово-промислового комплексу. Поряд із цим відбуваються істотні зміни у правовій системі держави. Досвід ХХ століття переконує в, тому що право як соціальний конструкт діяльності суспільства також змінюється: ним забезпечується врегулювання суспільних відносин між їх учасниками, між державою та приватною особою, між державами та міжнародними організаціями тощо. Адміністративне право яке є важливою частиною правових систем в Україні та Державі Ізраїль також змінювалось під впливом війни. Якщо у випадку нашої держави суттєва еволюція окремих інститутів адміністративного права відбулась безпосередньо після повномасштабного вторгнення окупантів у лютому 2022 року, то ізраїльська держава і суспільство фактично з моменту проголошення незалежності опинились у стані війни з іншими сусідніми арабськими країнами які не погоджувались з існуванням такої держави.

Впродовж кількох останніх років у засобах масової інформації, соціологічних опитуваннях, виступах представників вищих органів влади в Україні все частіше лунають тези про те що наша держава повинна стати «Другим Ізраїлем» щодо розвитку військово-промислового комплексу, організації діяльності збройних сил (ЦАХАЛ), розвідки, різноманітних екстрених служб поза увагою залишається правова система Ізраїлю, Завдяки якій усі перелічені напрямки забезпечуються та дозволяють країні не лише функціонувати, але й жити маючи біля своїх кордонів потенційних агресорів. Більше того вітчизняні науковці детально вивчають досвід країн Європейського Союзу як в контексті модернізації чинний та впровадженні нових інститутів адміністративного права, проте не звертають увагу на ізраїльський досвід формування правової системи яка функціонує в умовах дії особливих правових режимів. Наперекір численні війни та військові конфлікти Держава Ізраїль сформувала унікальну правову систему яка спрямована не лише на організацію функціонування країни в умовах війни, але й можливості реалізації прав і свобод людини всупереч подекуди істотним релігійні та національні розбіжності серед осіб які проживають та здійснюють свою діяльність на ізраїльській території. При цьому громадянам Ізраїлю, єврейським арабам та представникам інших національностей надається можливість звертатись до органів влади, використовувати право на судовий захист, одержувати необхідні публічні послуги тощо. Тобто бачимо реальний приклад країни де людиноцентризм є не лише частиною суспільного життя, але й світоглядною парадигмою.

Водночас наше дослідження не стосується політичного аспекту військової операції у Газі. Усі події на території Ізраїлю починаючи з листопада 2023 року негативно вплинули на безпекову ситуацію на Близькому Сході, захисті прав людини, оскільки терористичні угруповання ХАМАС та ХЕЗБОЛЛА використовували для досягнення своїх цілей не лише мешканців підконтрольних їм територій, але й викривлену історію надання права на створення Палестинської держави для арабського та ізраїльського населення.

Держава Ізраїль як й Україна змушена захищати як своїх громадян, так й суверенні території з боку агресора. При цьому чинні нормативні акти які стосуються надання тих чи інших послуг або ж які стосуються визначення правового статусу органів публічної влади спрямовані на захист прав і свобод людини.

Вплив британського загального права та судовий активізм сформували основу для адміністративного права незалежного Ізраїлю. Тобто, у своїй основі воно має своїм началом як правову традицію використання принципу верховенства права, так й кардинально змінені вже після формування окремих галузей права рішення Верховного Суду Ізраїлю. Наприклад, ст. 46 Палестинського указу від 10.08.1922 р. якою визначалась судова юрисдикція що здійснювалась як з врахуванням османського законодавства, так й загального права, доктрини справедливості які чинні в Британії офіційно була скасована лише у 1980 р. [1]. Проте, як зазначає Д. Барак-Ерец «... поступовий процес віддалення від англійських джерел почався набагато раніше» [2, с. 56]. Разом з тим діяльність судів створило нові шляхи для врегулювання суспільних відносин які формувались праниками які мали якісну юридичну освіту, впливу рішень Верховного Суду Сполучених Штатів Америки, доктрини адміністративного права тощо. Це розширило можливості для органів публічної влади не лише забезпечувати діяльність держави де діяв особливий правовий режим, але й здійснювати захист та реалізацію прав індивіда.

Український досвід формування національного адміністративного права відбувалось не лише під впливом складної економічної ситуації в державі, але й вкрай тривалого періоду переходу до сприйняття та розуміння адміністративного права не як галузі публічного права яка забезпечує державне управління та застосовує адміністративну відповідальність. Це було наслідком дії радянської доктрини публічного права яка не розглядала людину та її права як основну мету на яку має спрямовуватись адміністративне право. Належність України до романо-германської правової сім'ї, врахування досвіду країн Європейського Союзу та західної правової традиції було прийнято Концепцію

адміністративної реформи якою пропонувалось здійснити перехід від державоцентристської парадигми де головною метою адміністративного права є забезпечення функціонування органів влади та делікти до людиноцентристської парадигми відповідно до якої саме людина та її права, їх реалізація та захист є основною метою на досягнення якої спрямовується розвиток адміністративного права. Її поступове втілення відбулось в лоні доктрини адміністративно-правової науки та лише з часом відобразилось в окремих нормах права та нормативно-правових актах.

Спільним у розвитку адміністративного права України та Держави Ізраїль всупереч суттєвим історичним та географічним відмінностям є визнання людини найвищою цінністю. Якщо ізраїльський конституціоналізм не вплинув на формування єдиної писаної Конституції, то в український приклад свідчить про чітке відображення в Конституції України 1996 року базових мега-норм зміст та значення яких у поєднанні із впливом процесу європейської інтеграції формують сучасне адміністративне право. Вони створюють та впливають на вдосконалення наявних інститутів. Останні кілька років на його розвиток впливає й російсько-українська війна яка не лише обумовила застосування правового режиму воєнного стану, але й збільшення кількості осіб зі спеціальним статусом

Адміністративне право ізраїльської держави формувалось під впливом Війни за незалежність та кількох масштабних воєн що не дало змогу прийняти єдину писану Конституцію. Чинні Основні закони які стосувались прав і свобод людини були прийняті лише на початку 1990-х років. Проте як й формування окремих галузей права, так й прийняття законодавства у різних сферах суспільного життя не могло відбуватись без впливу загального права та правової доктрини. Верховенство права як ключовий принцип який не лише визнається, але й застосовується в адміністративному праві Ізраїлю та рішеннях Верховного Суду також є відображенням людиноцентризму. Зважаючи на те що перехідний період для формування ізраїльського адміністративного законодавства вимагав активної діяльності судів які б вирішували публічно-

правові спори вже наприкінці 1940-х років Верховним Судом Ізраїлю приймаються рішення у яких відображається додержання органами публічної влади як окремої адміністративної процедури, так й забезпечення громадян їх прав під час одержання публічних послуг.

Наприклад, у справі «*Bejerano v. Police Minister* (HCJ 1/49) від 10 лютого 1949 року яка стосувалась оскарження наказу про утримання від певної дії (*order nisi*), який забороняв позивачам з'являтися та діяти як агенти своїх клієнтів в офісах Окружного відділу транспорту Тель-Авіва. Позивачі працювали як агенти/посередники власників автомобілів. Їх професійна діяльність з представництва власників транспортних засобів стосувалась не лише допомоги у написанні офіційних заяв від імені клієнтів, але й виконання значної кількості вимог які визначались Правилами дорожнього руху (наприклад, подання заявок до відповідних установ, доставляння автомобілів на технічний огляд, сплата податків та інші формальні дії, пов'язані з отриманням водійських прав або ліцензій тощо).

Позивачі звернулися до Верховного Суду Ізраїлю як Високого Суду Справедливості з вимогою видати наказ про припинення та утримання від дії (*an order to cease and desist*). Вони вважали, що їхнє право на професійну діяльність порушено; заборона їх діяльності серйозно шкодить також їх клієнтам — власникам автомобілів, які через свою зайнятість чи роботи не можуть витратити багато часу й очікувати в офісах Департаменту транспорту на прийняття відповідного рішення. Оскільки законодавством не передбачалось повноважень для заборони такої діяльності суд мав вирішити чи можуть державні службовці за відсутності визначеного у законі повноваження заборонити громадянам займатися професією, яка не заборонена законом шляхом прийняття відповідного рішення. Так, природне право особи на працю не може бути обмеженим лише якщо не за приписами закону (на той момент ще жоден з Основних законів Ізраїлю не був прийнятий; діяло законодавство перехідного періоду яке ґрунтувалось на застосуванні загального права та доктрини – авт.). Суд наголошував на тому, що втручання право з боку держави

не може бути виправданим окрім як у випадках які визначені у законі. Вказувалось на пріоритеті верховенства права (rule of law) над свавіллям з боку органів влади.

Застосуваннями органами публічної влади, їх посадовими особами чи органами які наділені владними повноваженнями тих чи інших обмежень до особи може відбуватись лише у тому випадку коли законодавчим органом встановлено обмеження чи застереження у формі попередніх умов для здійснення професійної діяльності (наприклад, зайняття адвокатською діяльністю, лікарською практикою що здійснюються на підставі ліцензії). Якщо ж «... законом не заборонено конкретну торгівлю чи професію і не встановлено попередніх умов, громадяни мають право займатися цією діяльністю, і їм не можна перешкоджати, якщо таке обмеження не встановлено законом» [3].

Досить прогресивним за формулюванням та змістом є позиція суду щодо прийняття рішення про заборону діяльності без належного розслідування та перевірки. Особа не може бути позбавлена права на працю без попередньої можливості свого захисту. У цій справі чітко простежуються добре знайомі для адміністративного права європейських країн та Україні положення про адміністративний акт, адміністративні послуги, адміністративну процедуру та сервісну діяльність держави. Вони розвивались паралельно із дією особливого правового режиму в Ізраїлі, відсутності єдиної писаної Конституції. Водночас публічна влада ізраїльської держави, її суспільство які добре пам'ятали Голокост, масові погроми та розстріли, століття життя у вигнанні сформували унікальну ситуацію коли під час постійних воєн чи конфліктів права людини реалізуються та захищаються на такому рівні якби це відбувалось в країні на європейському континенті.

На нашу думку, ізраїльське адміністративне право розвивалось не лише під впливом загального права яке застосовувалось під час дії Британського мандату, але й людиноцентристської парадигми що обумовлювалось історичними передумовами та впровадженням позитивного британського та американського досвіду правового регулювання. Українське ж адміністративне право

перебуваючи під впливом як процесу європейської інтеграції, так й дії правового режиму воєнного стану змінюватиметься відповідно до сучасних реалій. Проте вкрай важливим є збереження людиноцентристського вектора у його розвитку. У цьому і полягає подібність адміністративного права України та Держави Ізраїль: визнання людини найвищою цінністю де органи публічної влади забезпечують реалізацію та захист її прав.

Список використаних джерел:

1. The Palestin Order in Council. The 10th Day of August 1922. URL: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-196295/> (date of access: 07.10.2025).
2. Daphne Barak-Erez. Israeli Administrative Law at the Crossroads: Between the English Model and the American Model. *Israel Law Review*. Volume 40. Issue 1. Spring 2007. pp. 56 – 71.
3. Bejerano v. Police Minister | Cardozo Israeli Supreme Court Project. *Cardozo Israeli Supreme Court Project*. URL: <https://versa.cardozo.yu.edu/opinions/bejerano-v-police-minister> (date of access: 07.10.2025).

Andrei Marcenko

asistent universitar al Departamentului de Drept Procedural

Universitatea națională din Cernăuți

(o. Cernăuți, Ucraina)

JUSTIȚIA ȘI CODUL MILITAR: APĂRAREA DREPTURILOR PERSONALULUI MILITAR CU UMANITATE

Politica militară a țării trebuie să se bazeze pe înțelegerea necesității unei implementări clare, consecvente a cerințelor legislației privind apărarea statului, a documentelor de planificare strategică în domeniul apărării, la un nivel înalt de ordine militară, a disciplinei, a resurselor de mobilizare, care pot fi asigurate în condiția activităților de înaltă calitate ale componentei de aplicare a legii, respectiv a